

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 57/2002 vp

Hallituksen esitys laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 12 päivänä joulukuuta 2002 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi yrittäjien eläkelain ja sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta (HE 261/2002 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Maritta Hirvi ja ylitarkastaja Kai Kullaa, sosiaali- ja terveysministeriö
- budjettineuvos Pertti Tuhkanen, valtiovarainministeriö
- lakimies Aino Lassila, Eläketurvakeskus

- etuuspäällikkö Anna-Kaisa Ylhäinen, Kansaneläkelaitos
- johtaja Hannu Rissanen, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
- asiamies Juhapekka Suutarinen, Palvelutyöntantajat
- sosiaalipoliittinen sihteeri Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät
- asiamies Johan Åström, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- asiakaspalvelupäällikkö Sirpa Nyberg, Työeläkevakuuttajat TELA ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yrittäjien eläkelakia siten, että yrittäjäeläkkeen perusteena oleva työtulo ja vakuutusmaksun määrä voisivat seurata nykyistä paremmin yrityksen taloudellista tilannetta ja yrittäjän maksukyvyn vaihtelua. Ehdotettujen muutosten mukaan yrittäjällä olisi tietyin rajoituksin mahdollisuus maksaa nykyisin jo voimassa olevan, vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun lisäksi vakuutusmaksua ilman, että hänelle vahvistettua työtuloa ja siihen perustuvaa vakuutusmaksua pitäisi pysyvästi korottaa. Yrittäjän sallittaisiin myös tietyin rajoituksin maksaa vahvistettuun työtuloon perustuva vakuutusmaksu 10—20

prosenttia pienempänä. Tällainen vakuutusmaksun lisäys ja pienennys olisi mahdollista tehdä kalenterivuosittain, ja se vaikuttaisi vastaavasti myös eläkkeen perusteena olevan työtulon määräytymiseen. Ehdotettujen joustomahdollisuuksien avulla pyritään siihen, että yrittäjien eläkelain mukainen työtulojen taso saadaan vähitellen kohoamaan, jolloin myös yrittäjien lakisääteisen eläketurvan taso muodostuisi nykyistä korkeammaksi.

Yrittäjien eläkelakiin ehdotettujen muutosten vuoksi sairausvakuutuslain yrittäjien työtuloa koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sairausvakuutusjärjestelmässä

työtulolla tarkoitetaan yrittäjien eläkelain mukaista vahvistettua työtuloa eikä yrittäjän mahdollisesti maksamaan suurempaan tai pienempään eläkevakuutusmaksuun perustuvaa työtuloa. Siten yrittäjien eläkelakiin ehdotetut muutokset eivät suoraan vaikuttaisi sairausvakuutuslain mukaiseen yrittäjien päivärahan tasoon. Myös yrittäjien sairausvakuutusmaksun perusteena käytettäisiin nykyiseen tapaan yrittäjien eläkelain mukaista vahvistettua työtuloa.

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys eläkelainsäädännön muuttamiseksi (HE 242/2002 vp). Esityksen yleisperustelujen 7 kohdan mukaan tarkoituksena on, että sosiaali-

ja terveysministeriön 22 päivänä marraskuuta 2001 asettaman yrittäjien eläkelain mukaisen työtulon joustavuuden lisäämistä selvittävän työryhmän ehdotusten pohjalta eduskunnalle annetaan edellä mainitun hallituksen esityksen jälkeen lisämaksumallia koskeva hallituksen esitys. Nyt annettavassa hallituksen esityksessä ehdotetuissa lainmuutoksissa on otettu huomioon edellä mainitussa hallituksen esityksessä jo ehdotetut lainmuutokset, ja nyt ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti edellä tarkoitettujen lainmuutosehdotusten kanssa vuoden 2005 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjien lakisääteistä eläketasoa. Valiokunta pitää tavoitetta tärkeänä, koska yrittäjien lakisääteisen eläketurvan vakava ongelma on sen alhainen taso. Pääsääntöisesti ongelma johtuu siitä, että yritys-toimintaa aloitettaessa lakisääteisen eläkevakuutuksen pohjana oleva työtulo mitoitetaan varovaisuussyistä matalalle tasolle. YEL-työtulo määritellään yleensä sillä tavoin matalaksi, että maksuvelvollisuudesta selviydytään myös taloudellisesti heikkoina aikoina.

Esityksellä pyritään vaikuttamaan yrittäjien matalaan eläketasoon joustavoittamalla vakuutusmaksun maksamista. Esityksen lähtökohta on eläketurvan järjestämisen sopeuttaminen yrittäjätöiminnasta kulloinkin saatujen tulojen vaihteluun. Yrittäjä voi oman harkintansa perusteella maksaa vakuutusmaksun enintään 20 prosenttia vahvistettua maksua alempana tai maksaa vahvistettua maksua suurempaa maksua. Poikkeamiset maksusta vaikuttaisivat kertyvään eläkkeeseen. Sen sijaan maksuista poikkeamista ei

huomioitaisi sairauspäivärahan suuruutta määrittäessä, sillä päiväraha perustuisi aina vahvistettuun työtuloon.

Jos ehdotettu lainmuutos toimii esityksen perusteluissa oletetun mukaisesti, yrittäjät uskaltautuvat joustomahdollisuuden vuoksi asettamaan jatkossa vahvistetun työtulonsa korkeammalle tasolle kuin nykyisin. Siten yrittäjien eläketurvan taso voi nykyisestä nousta. Valiokunta toteaa kuitenkin, että mahdollisuus maksusta poikkeamiseen saattaa johtaa myös päinvastaiseen tulokseen, jos yrittäjät käyttävät joustomahdollisuutta voittopuolisesti vain maksujen alentamiseen eivätkä niiden korottamiseen, jolloin eläketurvan taso entisestään heikkenee. Tällöin valtion osuus sekä YEL-eläkemenosta että kansaneläkemenosta kasvaa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että vakuutusmaksun suuruuden määräytyminen vakuutetun oman päätöksen perusteella sopii huonosti lakisääteiseen pakolliseen eläkevakuutukseen. Järjestely on lähempänä vapaaehtoisen eläkkeen luonnetta. Näin on erityisesti sen vuoksi, ettei vakuutetulla ole velvollisuutta maksaa alennettuna maksettua vakuutusmaksua takaisin esimerkiksi yritystoiminnasta saadun tulon lisäannyytyä. Vaikka vakuutusmaksun alennuksen katsominen "lainaksi", joka myöhemmin peritään takaisin, tuottaisi eläkelaitoksille lisätyö-

tä, varmistaisi se kuitenkin eläketurvan tason säilymisen samoin kuin eläkevakuutuksen säilymisen puhtaasti pakollisen vakuutuksen luonteisena. Esitetty vakuutusmaksujen vaihtelumahdollisuus aiheuttaa joka tapauksessa eläkelaitoksille sekä lisätyötä että lisäkustannuksia.

Valiokunta pitää edellä esitetyistä syistä välttämättömänä, että esityksen vaikutuksia vakuutusmaksun maksamiseen ja yrittäjien eläketurvan tasoon seurataan ja ryhdytään toimenpiteisiin, jos uudistuksen havaitaan heikentävän turvan tasoa tai valtion osuus YEL-eläkemenoista tai kansaneläkemenoista kohtuuttomasti kasvaa. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvän yrittäjien eläkelain 7 §:n 6 momentin muuttamista siltä osin, ettei lisävakuutusmaksua tai pienennettyä vakuutusmaksua voisi koh-

distaa osaan kalenterivuotta. Maksun kohdistaminen vain osaan kalenterivuodesta on lain toimeenpanossa vaikeasti toteutettavissa. Muutos on toimeenpanoon liittyvänä luonteeltaan lähinnä tekninen eikä vaikuta vakuutetun asemaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

*että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 7 § muutettuna (**Valiokunnan muutosehdotus**) ja*

*että hyväksytään yksi lausuma (**Valiokunnan lausumaehdotus**).*

Valiokunnan muutosehdotus

7 §
(1—5 mom. kuten HE)

Yrittäjä voi käyttää 4 momentissa tarkoitettua lisävakuutusmaksuoikeutta tai vaihtoehtoisesti 5 momentissa tarkoitettua vakuutusmaksun pienennysoikeutta kerran saman kalenterivuoden aikana.

(*Poist.*) Yrittäjän on ilmoitettava kirjallisesti lisävakuutusmaksun maksamisesta tai vakuutusmaksun pienennyksestä eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota vakuutusmaksun muutos koskee.

(7—9 mom. kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa nyt hyväksyttävän lainmuutoksen vaikutuksia yrittäjien eläkevakuutusmaksun maksamiseen ja ryhtyy tarvitta-

viin toimenpiteisiin, jos uudistus vaikuttaa yrittäjien eläketurvan tasoa alentavasti tai, jos valtion osuus YEL-eläkemenoista tai kansaneläkemenoista uudistuksen johdosta kohtuuttomasti kasvaa.

StVM 57/2002 vp — HE 261/2002 vp

Helsingissä 6 päivänä helmikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Marjatta Vehkaoja /sd	Valto Koski /sd
vpj.	Timo Ihamäki /kok	Pehr Löf /r
jäs.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Päivi Räsänen /kd
	Merikukka Forsius /vihr	Sari Sarkomaa /kok
	Tuula Haatainen /sd	Arto Seppälä /sd
	Inkeri Kerola /kesk	Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
	Niilo Keränen /kesk	Jaana Ylä-Mononen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.